

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1928 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av vissa från lånefonden för mindre linberedningsanstalter beviljade lån m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 2 mars 1928 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 166, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva

a) att Kungl. Maj:t må på framställning av hushållningssällskap och efter prövning av förekommande omständigheter, där för möjliggörande av visst linberedningsföretags fortsatta bestånd så kan anses lämpligt, bevilja nedskrivning av lån, som från lånefonden för mindre linberedningsanstalter utlämnats av hushållningssällskapet, med intill 60 procent av det ursprungliga lånebeloppet,

b) att statslån må, i huvudsaklig överensstämmelse med ovan av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunder, från ifrågavarande lånefond, vars benämning skall ändras till hemslöjdslånefonden, tilldelas hushållningssällskap jämväl för utlämnande av förlagslån, avsedda för anskaffande av för textil tillverkning avsett svenskt material, företrädesvis av lin och ull.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till berörda statsrådsprotokoll.

I en inom första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion nr 293 av herr *Gustafsson, Per*, har hemställts, att riksdagen i sitt beslut med anledning av ovan nämnda kungl. proposition måtte inbegripa jämväl Kronobergs läns linberedningsförening u. p. a.

Motion.

I fråga om de skäl, som anförts till stöd härför, hänvisas till motionen.

Efter det 1917 års riksdag anhallit om utredning angående åtgärder för främjande av odling och förädling av lin inom landet (R. skr. nr 94), verkställdes genom sakkunniga, enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen, utredning i ämnet. Sedermera framlade Kungl. Maj:t i proposition till 1919 års lagtima riksdag förslag i ämnet (prop. nr 316). Med bifall till propositionen beslöt riksdagen bland annat inrättande av lånefonden för mindre linberedningsanstalter (R. skr. 1919: 320). Såsom kapitalökning till fonden har av 1919

års riksdag anvisats tillhopa 300,000 kronor. Någon ökning av fonden har sedermera icke ägt rum och icke heller varit av behovet påkallad.

För fonden gällande bestämmelser återfinnas i kungörelsen den 1 augusti 1919 (nr 471) angående allmänna bestämmelser för lån från lånefonden för mindre linberedningsanstalter med däri genom kungörelsen den 22 februari 1924 (nr 18) vidtagen ändring.

Lånerörelsen försiggår med hushållningssällskapen såsom låneförmedlare. Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt bevilja hushållningssällskapen på ansökning statslån för att därav utlämna linberedningslån till förening, bolag eller enskild för anläggande av mindre linberedningsanstalter. Av hushållningssällskap utlämnat linberedningslån må ej uppgå till högre belopp än 25,000 kronor och ej heller till mer än halva uppskattade kostnaden för anläggande av beredningsanstalten med inredning och utrustning.

Räntan är 5 procent från lånets lyftningsdag, och lånetiden är 17 år, därav de två första åren amorteringsfria. Vid utgången av vart och ett av de därpå följande femton åren skall lån enligt 1924 års ändrade bestämmelser återbetalas med lika annuitet. Statslånen utlämnas till hushållningssällskapen mot sällskapens förskrivning därå. Någon föreskrift rörande den säkerhet, som låneförmedlaren-hushållningssällskapet äger avfordra sina låntagare, finnes icke. Förvaltningsbidrag utgår icke för låneförmedlingen, och några bestämmelser rörande gottgörelse för förluster, som genom förmedlingen må kunna förorsakas låneförmedlaren finnas icke heller.

Under åren 1920—1922 hava utlämnats lån från fonden å sammanlagt omkring 123,000 kronor, varav vid ingången av budgetåret 1927—1928 utestodo hos linberedningsföretagen omkring 90,000 kronor. Efter år 1922 har intet linberedningslån utlämnats, och alltmer ökade ekonomiska svårigheter för linberedningsföretagen hava försvårat, i vissa fall helt omöjliggjort, amorteringen av de utlämnade linberedningslånen, varigenom de låneförmedlande hushållningssällskapen åsamkats förluster. Angivna förhållanden hava föranlett framställningar till Kungl. Maj:t om nedskrivning av linberedningslånen och täckande av hushållningssällskapens förluster.

Förevarande proposition innefattar förslag om dels nedskrivning av vissa från lånefonden för mindre linberedningsanstalter beviljade lån m. m. dels ock om förändrade grunder för användningen av nämnda fond.

I enlighet med hemställan av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i infortrat utlåtande den 5 november 1926 över framställningar från Kalmar läns norra hushållningssällskap samt Kopparbergs läns hushållningssällskap angående viss avskrivning av lån från ifrågavarande lånefond föreslog Kungl. Maj:t 1927 års riksdag (statsverkspropositionen IX huvudtiteln, punkt 84) medgiva att, där å statslån, som från lånefonden utlämnats av hushållningssällskap, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t skulle äga att, på

*Nedskrivning
av lån från
lånefonden för
mindre lin-
berednings-
anstalter
m. m.*

framställning av hushållningssällskapet och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp. I departementschefens yttrande i ämnet framhölls, hurusom visserligen ur strängt budgetmässig synpunkt viss tvekan kunde råda om lämpligheten av att härför taga lånefondens medel i anspråk. I betraktande av de jämförelsevis mindre belopp, varom här kunde bliva fråga, ville departementschefen dock tillstyrka, att — i anslutning till vad som tidigare beträffande andra liknande lånefonder ägt rum — medgivande äskades av riksdagen om rätt för Kungl. Maj:t att från lånefonden för mindre linberedningsanstalter bereda ersättning för dylika förluster i den omfattning och på sätt, de i ärendet hörda myndigheterna förordat. Vid den utredning, som chefen för finansdepartementet — enligt vad han vid anmälan i 1927 års statsverksproposition av frågor rörande utgifter för kapitalökning (s. 6) anfört — hade för avsikt att i anslutning till uttalande av 1926 års riksdag (skr. nr 28) igångsätta, torde i övrigt tagas under överbäggande i vad mån för dylika i fondens räkenskaper gjorda avskrivningar gottgörelse borde beredas genom anslag å riksstaten.

Riksdagen biträdde emellertid icke Kungl. Maj:ts ovannämnda förslag utan anhöll hos Kungl. Maj:t om förnyad utredning angående sättet för statens mellankomst med avseende å de förluster, som kunde komma att åvila hushållningssällskapen på grund av från lånefonden utlämnade lån samt om framläggande för riksdagen av det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda. Motiveringen härför var följande (R. skr. nr 63 punkt 25):

Riksdagen hölle visserligen före, att staten icke borde undandraga sig att i sin mån träda emellan för att skydda hushållningssällskapen för förluster på grund av utlämnade linberedningslån. Kungl. Maj:ts förslag förutsatte emellertid för ersättnings utgående, att förlusten bleve vederbörligen konstaterad. Detta torde icke kunna ske på annat sätt än genom vederbörande linberedningsföretags försättande i konkurs med i regel åtföljande drifts-nedläggelse. En sådan utveckling av förhållandena funne riksdagen för sin del böra i möjligaste mån förekommas icke minst i betraktande av att ifrågasvarande företag tillkommit med statens medverkan för att under en kritisk tid tillgodose det oundgängligaste behovet av lin inom landet och att det ekonomiska trångmål, vari vissa av dessa företag efter kristidens slut råkat, torde bero på omständigheter, över vilka företagen icke kunnat råda. Riksdagen ansåge därför, att med avseende å företag, som ännu icke trätt i likvidation, jämväl andra vägar för tillgodoseende av ifrågasvarande syfte borde undersökas. Sålunda torde det icke vara uteslutet, att ett sådant företag genom viss av Kungl. Maj:t medgiven avskrivning av erhållet lån skulle kunna beredas möjlighet till driftens fortsatta uppehållande och därmed förhjälpas till att infria sina därefter kvarstående förbindelser i försvarende avseende till vederbörande hushållningssällskap. Riksdagen kunde sålunda icke biträda Kungl. Maj:ts förslag sådant det föreläge utan ansåge, att frågan borde göras till föremål för förnyad utredning, i samband varmed hushållningssällskapen borde beredas tillfälle yttra sig angående

storleken av den eventuella avskrivning, som skulle krävas för ernående av det avsedda syftet. Ehuru riksdagen, på grund av den ställning riksdagen sålunda funnit sig böra intaga till Kungl. Maj:ts förslag i huvudsaken, saknade anledning att närmare ingå på frågan, kunde riksdagen likväl icke underlåta uttala sina principiella betänkligheter mot att för i förslaget angivet ändamål taga i anspråk lånefondens medel.

I skrivelse den 22 april 1927 anbefallde Kungl. Maj:ts kommerskollegium och lantbruksstyrelsen att i anslutning till vad riksdagen anfört gemensamt verkställa utredning i nyss angivna avseende, därvid ämbetsverken hade att bereda hushållningssällskapen tillfälle att i ämnet avgiva sådant yttrande, som i riksdagens skrivelse ifrågasattes.

Sedan yttranden från hushållningssällskapen i sålunda angivna avseende införskaffats, hava kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i skrivelse den 10 november 1927 inkommit med den anbefallda utredningen.

Utlåtanden i ärendet hava därefter avgivits den 1 december 1927 av fullmäktige i riksgäldskontoret och den 6 i samma månad av statskontoret.

Av den utav *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* avgivna utredningen inhämtas, bland annat, följande.

Ämbetsverken erinra inledningsvis, att riksdagen i omförmälda skrivelse i ämnet gjort åtskillnad mellan linberedningsföretag, som trätt i likvidation, och företag, som väl ej trätt i likvidation men dock kommit i en sådan ekonomisk situation, att för möjliggörande av fortsatt uppehållande av driften vid företaget erfordrades viss nedskrivning av lånebeloppet. Beträffande båda grupperna av nödlidande företag hade riksdagen ansett, att staten borde träda hjälpande emellan i den mån så erfordrades eller ansåges komma att erfordras för att skydda hushållningssällskapen för förluster, som åvilade eller kunde komma att åvila dem på grund av deras ifrågavarande låneförmedling.

Av de linförädlingsföretag, som erhållit lån från lånefonden för mindre linberedningsanstalter, innehade sjutton fortfarande sådant lån. Av dessa sjutton företag hörde endast två företag, varibland Kronobergs läns linberedningsförening u. p. a. till förstnämnda grupp av företag. Fem företag hade utsikt att utan statens mellankomst kunna uppehålla driften och gälda sina lån. Beträffande återstående 10 företag föreläge fara för driftens nedläggande, om icke staten trädde hjälpande emellan. För de lån hushållningssällskapen utlämnat till sistnämnda 10 företag torde sällskapen i allmänhet hava nöjaktig säkerhet utom i ett par fall, då en likvidation av företaget kunde väntas medföra förlust för sällskapet. Ifrågavarande 10 företag hava mottagit genom hushållningssällskapen förmedlade lån från fonden till belopp av tillhoppa 80,150 kronor. Av dessa lån återstode den 30 juni 1927 från företagens sida oguldna omkring 67,425 kronor, oberäknat ej betalda räntor. För vissa av berörda 10 företag hade vederbörande hushållningssällskap gjort ej obetydliga utbetalningar, vilka icke blivit ersatta av företagen. Hushållningssällskapens förlust å ovan först omförmälda båda företag utgjorde

tillhoppa, inbegripet räntor, 2,150 kronor, varjämte förelåge framställning om efterskänkande av 30 procent eller 2,400 kronor av till det ena av nämnda företag utlämnat lån.

Ämbetsverken erinra vidare, att riksdagen i sin ifrågavarande skrivelse anhållit om förnyad utredning angående sättet för statens mellankomst med avseende å de förluster, som kunde komma att åvila hushållningssällskap på grund av från lånefonden för mindre linberedningsanstalter utlämnade lån samt om framläggande av det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda. I den mån förlust redan konstaterats för ett sällskap påkallades således ej någon förnyad utredning beträffande sättet för förlustens täckande. Enligt ämbetsverkens år 1926 framlagda förslag skulle det tillkomma Kungl. Maj:t att på framställning bevilja gottgörelse för dylik förlust.

Vad därefter anginge huvudfrågan eller sättet för statens mellankomst beträffande eventuella framtida förluster för hushållningssällskapen på ifrågavarande lånerörelse hade av den enligt riksdagens direktiv verkställda utredningen framkommit, att alla hushållningssällskap, på tre undantag när, som för närvarande vore låneförmedlare för ifrågavarande lån, föreslagit nedskrivning med olika procentsats av linberedningslånen eller hel avskrivning. Härjämte hade ett sällskap begärt räntenedsättning.

Ämbetsverken hava utgått från att ett mellankommande från statens sida motiverades av en bestämd särställning för ifrågavarande lån i jämförelse med andra av staten i stor utsträckning under kristiden utlämnade lån. Någon räntesänkning ansåge ämbetsverken av principiella skäl ej böra förorda. Vidare syntes det dem klart, att något restituerande av redan återbetalt lån ej på sätt Kronobergs läns hushållningssällskap ifrågasatt borde komma i fråga.

Kommerskollegii och lantbruksstyrelsens utredning utmynnar i ett förslag om framställning till riksdagen rörande bemyndigande för Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall ej mindre medgiva hushållningssällskap, som lidit förlust å genom sällskapet förmedlat lån från fonden, gottgörelse för förlusten med skäligt belopp än även bevilja nedskrivning av dylikt lån med intill 50 procent av det ursprungliga lånebeloppet. Med en dylik maximigräns för nedskrivningen skulle sammanlagda beloppet av nedskrivningar å lån till företag, för vilka nu begärts avkortning, uppgå till högst 40,075 kronor.

Statskontoret har anförut, bland annat, följande.

Av vad ämbetsverken i övrigt anförut om ifrågavarande verksamhet och dess upprätthållande såsom ett särskilt statsintresse och i betraktande av de förhållanden, under vilka denna lånerörelse kommit till stånd, ville det synas, som borde åtgärder från statens sida vidtagas för att underlätta de utan linberedningsföretagens förvållande uppkomna svårigheterna och därigenom jämväl skydda hushållningssällskapen för förluster på grund av låneförmedlingar.

Mot ämbetsverkens förslag om utverkande av bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva viss nedskrivning av statslånen hade statskontoret icke något att erinra, då en dylik nedskrivning torde visa sig nödvändig för att

i enlighet med den uppfattning, åt vilken riksdagen givit uttryck, söka förebygga, att linberedningsföretagen försattes i konkurs.

Vidkommande storleken av denna nedskrivning saknade statskontoret anledning göra någon erinran mot den av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen föreslagna maximigränsen av 50 procent av det ursprungliga statslånebeloppet.

För de förluster, som hushållningssällskapen åsamkats eller komme att åsamkas genom låneförmedlingen, torde gottgörelse i likhet med vad förhållandet vore med lånen från dräneringsfonden, böra beredas sällskapen med skäligt belopp. Sådan ersättning åt hushållningssällskapen för liden förlust syntes emellertid kunna ifrågakomma blott där förlusten blivit verkligt konstaterad.

*Förändrade
grunder för
lånefondens
användning.*

I skrivelse den 5 december 1927 hava *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* gemensamt framlagt förslag rörande ifrågavarande fonds förändring till en hemslöjdslånefond. Ämbetsverken hava därvid inledningsvis erinrat om den tidigare förebragta, i förutnämnda skrivelse den 10 november 1927 omförmälda utredningen om linberedningsföretagens ekonomiska svårigheter, varav framginge, att fonden knappast kunde under en nära framtid behöva disponeras för därmed avsett ändamål, då sådan ökning av linodlingen, att därav föranleddes behov av nya linberedningsanstalter, ej syntes vara att räkna med. Linhanteringens framtid vore i stället i väsentlig grad beroende av hemslöjdens möjligheter att upptaga det producerade linet. Hemslöjden vore å sin sida till viss grad beroende av inhemsk linhantering, då den bland annat strävade efter att i största möjliga grad arbeta med det egna landets råvaror, och skulle det därför för den svenska, i tillväxt stadda hemslöjdsrörelsen, som understöddes av statsmakterna, bliva ett kännbart slag, om linhanteringen i landet måste nedläggas.

Vidare anföra ämbetsverken följande:

Den nedskrivning av linberedningslånen, som riksdagen ansett böra vidtagas, skulle givetvis, därest den genomfördes, bliva av största betydelse för stabilisering av vissa linberedningsföretags vacklande ekonomiska ställning och kunna verksamt bidra till att nedbringa deras driftkostnader. Emellertid vore det ingalunda givet, att en nedskrivning av det kapital linberedningsanstalterna skulle förränta — särskilt om den av statsfinansiella skäl måste begränsas till lägre belopp än som för företagens sanering vore nödvändigt — skulle kunna vidmakthålla, än mindre stimulera den inhemska linhanteringen och avsättningen av dess produkter.

Beredningsanstalterna uppköpte såsom regel ej linet från odlarna och vore ej heller inrättade efter löngodsprincipen, varför odlarna — vilkas kontanta medel ofta vore mycket begränsade — ej kunde erhålla någon omedelbar betalning i penningar eller in natura för det lin, de ej behövde för eget husbehov. De svenska spinnerierna torde ej hysa nämnvärt intresse för inköp av det svenska linet, som i regel ej kunde salubjudas annat än i små poster. Av anförda skäl skulle det vara för den inhemska linhanteringens framtida bestånd gagneligt, om det producerade linets avsättning kunde underlättas. Detta torde kunna ske bland annat däri-genom, att det odisponerade kapitalet i lånefonden för mindre linberedningsanstalter komme till användning till förlagslån för inköp av inhemskt

lin i form av såväl linhalm (rötad eller orötad) som färdigberett lin (bråkat och skäktat) samt av lingarn. En dylik förändring av grunderna för fondens användning -- vilken icke syntes medföra någon väsentlig avvikelse från fondens ursprungliga syfte -- förutsatte riksdagens medgivande.

Närmast liggande vore måhända, att förlagslån i sådant fall lämnades till linberedningsanstalterna. De verkställda utredningarna hade emellertid alltför tydligt ådagalagt dessa företags svaga ekonomi för att det -- annat än möjligen i undantagsfall -- skulle vara lämpligt att till dem utlämna ytterligare statsmedel. Förut hade framhållits, att hemslöjden vore den egentliga avnämaren av linet. Det vore därför lämpligare, om hemslöjdens organisationer i de olika länen sattes i tillfälle erhålla mindre dylika lån. Vilja till att i största möjliga utsträckning använda inhemskt lin och produkter därav torde organisationerna -- föreningarna -- med hänsyn till sina ideella syften och sin i åtskilliga fall nära förbindelse med beredningsanstalterna ej sakna. Bristen på eget förlagskapital torde emellertid hittills lagt stora hinder i vägen. För närvarande funnes något över 30 hemslöjdsföreningar i olika delar av landet.

För hemslöjdsföreningar eller med dem likartade organisationer, som bereddes möjlighet att erhålla förlagslån av förevarande slag, skulle huvudsyftet med ett dylikt lån bliva att erhålla lingarn. Skulle det dock befinnas lämpligare för en sådan förening att, i stället för att inköpa lingarn, i en eller annan form själv ombestyr linets förädling till garn, borde kostnaderna härför få bestridas från förlagslånet, detta så mycket hellre som länefonden ifråga ursprungligen avsåge beredning av lin.

Om än eventuella förlagslån av nämnt slag enligt ämbetsverkens åsikt i främsta rummet borde användas för ovannämnda syften, syntes dock ej oegentligt, att de, i den mån lånemedlen därtill försloge, även finge användas för bestridande av kostnader för lingarnets förädling till linnevaror (främst vävnader) samt för inköp och förädling av andra inhemska råvaror. Tills vidare torde man dock böra begränsa sig till ull, särskilt av det för hemslöjdsrörelsen betydelsefulla svenska pälsfåret.

Genom den föreslagna utvidgade användningen av fonden skulle ej blott den inhemska linhanteringen och i viss mån ullproduktionen utan även den ideella, framåtsträvande hemslöjdsrörelsen erhålla ett välbehövligt stöd, utan att statsmakterna därför behövde anvisa något nytt anslag.

Även andra än hemslöjds- och liknande föreningar och möjligen någon linberedningsanstalt syntes böra kunna tilldelas lån. Någon författningsändring beträffande dem, som vore berättigade till förlagslån, skulle därför ej erfordras. Principiellt torde dock böra fastslås, att rena affärsföretag skulle vara uteslutna.

Jämväl i övrigt torde i tillämpliga delar de allmänna bestämmelser, som nu gällde för linberedningslån, böra stadgas även för de föreslagna förlagslånen, som lämpligen kunde benämnas *hemslöjdslån*. Sålunda borde hushållningssällskapen alltjämt vara låneförmedlare och för ändamålet tilldelas statslån av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen. Räntan skulle jämväl vara fem procent och lånetiden 17 år, de två första amorteringsfria. Statslånen skulle utlämnas till hushållningssällskapen mot sällskapens förskrivning därå. Dock torde lånen böra begränsas till 10,000 kronor.

Då det förefölle som om sådana lån, för vilka fonden blivit inrättad,

knappast skulle i närmare framtid ifrågakomma, syntes vara lämpligt att jämväl förändra fondens benämning till »hemslöjdslånefonden».

Ämbetsverken hava hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen *dels* medgiva, att statslån finge från den nuvarande lånefonden för mindre linberedningsanstalter, vars benämning skulle ändras till »hemslöjdslånefonden», tilldelas jämväl hushållningssällskap, som förklarar sig villiga att utlämna förlagslån företrädesvis avsedda för anskaffande av svenskt lin eller produkter därav, *dels ock* godkänna ovan angivna allmänna grunder för ifrågavarande lånerörelse.

Statskontoret har biträtt det av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen nu framlagda förslaget till lånefondens för mindre linberedningsanstalter framtida disponerande under den förändrade benämningen hemslöjdslånefonden. Mot villkoren för lån från densamma hade statskontoret icke någon annan erinran att göra än att statskontoret ville ifrågasätta, huruvida lånetiden för hemslöjdslånen borde bestämmas till 17 år. Det syntes statskontoret lämpligare, att tiden för lånens åtnjutande, i likhet med vad som vore fallet med lånen från industrilånefonden, sattes till högst 10 år.

Departementschefen har anfört i huvudsak följande.

»I överensstämmelse med vad jämväl av riksdagen framhållits synes vara i hög grad önskvärt, att ekonomin för de linförädlingsföretag, som råkat i trångmål, kan genom statens ingripande ordnas och möjlighet därigenom beredas för företagens fortsatta verksamhet. Det förslag i sådant hänseende, som framlagts av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen, liksom förslaget om möjlighet att bereda hushållningssällskap gottgörelse för förlust, som direkt drabbat sällskapet genom företags bristande förmåga att fullgöra sina ifrågavarande låneförbindelser, synes kunna i stort sett godtagas. Dock håller jag före, att den medgivna högsta avskrivningsprocenten för företags lån bör höjas till 60 procent. Det torde vara att emotse, att eljest för vissa företags rekonstruktion skola uppstå svårigheter, vilka eventuellt kunna framtvinga företagens upplösning, och i sådant fall torde vara att befara att för hushållningssällskapen skola uppstå förluster, vilka sällskapen i sin tur skola begära ersatta av staten. Då staten sålunda i varje fall kommer att få vidkännas följderna av företagens bristande betalningsförmåga, torde vara bättre, att denna förlust tages på ett tidigare stadium, innebärande tillika större utsikter för företaget att kunna fortfara med sin verksamhet.

De avskrivningar och den gottgörelse till hushållningssällskapen, som staten enligt nämnda plan skulle påtaga sig, är att betrakta såsom en engångsuppoffring, motiverad av de säregna kristidsförhållanden, varunder hushållningssällskapen ursprungligen iklätt sig lånen, och vidtagen under förhoppning, att på nu angiven väg möjlighet skall, såsom 1927 års riksdag uttalat, beredas vederbörande linberedningsföretag att fortsätta driften och infria sina återstående förbindelser till hushållningssällskapen. Den närmare storleken av det belopp, som bör efterskänkas i varje särskilt fall, synes lämpligen böra bestämmas av Kungl. Maj:t. Det synes nämligen vara en obehövlig omgång att i dessa fall, där fråga är allenast om jämförelsevis mindre betydande belopp, underställa varje ärende riksdagens prövning. Jämväl den ersättning, som bör utgå till hushållningssällskapen, torde böra prövas av Kungl. Maj:t. I övrigt böra dessa ärenden bliva beroende på ytterligare förhandlingar med de olika hushållningssällskapen,

varvid jämväl bör tagas i betraktande möjligheten och skäligheten av viss ekonomisk uppoffring även från hushållningssällskapens liksom ock enskilda borgenärers och borgesmäns sida.

I avseende å sättet för beredande av täckning för de förluster, som genom efterskänkanden av berörda slag uppkomma å fonden, får jag hänvisa till den allmänna utredning angående kapitalförluster å statens utlåningsfonder m. m., som framlagts i årets statsverksproposition (utgifter för kapitalökning; sid. 39). Jämväl för kapitalförlusterna å linberedningslånefonden torde täckning böra beredas på sätt i statsverkspropositionen föreslagits, nämligen genom anlåtande av den under riksgäldskontorets förvaltning ställda fonden för statskuldens amortering, därvid det blivande ersättningsbeloppet bör tillföras riksgäldskontoret i gottgörelse för den uppkomna förlusten av lånemedel. Enligt vad i statsverkspropositionen förutsatts bör för varje räkenskapsår upprättas redogörelse över dylika förluster under året och täckning av eventuella förluster beredas över den riksstat, som fastställes närmast efter räkenskapsårets utgång. Ett bifall till nu föreslagna avskrivningsförfarande inverkar sålunda ej på riksstaten för budgetåret 1928—1929.

Hushållningssällskapens egna förluster vid låneförmedlingen hava uppkommit på grund av den ställning sällskapen intagit såsom låntagare gent emot staten samt sällskapens till fullföljande av sagda åtagande fullgjorda räntelikvider och kapitalavbetalningar, vilka i sin ordning icke motsvarats av vederbörliga inbetalningar till sällskapen från linförädlingsföretagen. I överensstämmelse med riksgäldsfullmäktiges uttalande torde eventuell gottgörelse åt sällskapen, vilken gottgörelse bör utgå allenast för förluster ådagglagda vid företags rekonstruktion eller avveckling, icke böra täckas från fonden för statsskuldens amortering. Allt efter storleken av den förlust, varom i det särskilda fallet är fråga, torde förlusten böra gäldas av till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel eller ock framställning göras till riksdagen om anvisande för ändamålet av särskilt anslag. Beträffande nämnda förluster torde icke nu påkallas framställning till riksdagen.

Vad därefter angår det väckta förslaget om linberedningslånefondens omändring till en hemslöjdslånefond, får jag hänvisa till den av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i detta avseende framlagda utredningen. Såsom ämbetsverken anført, skulle genom att möjlighet öppnas att använda fonden, förutom till förut avsedda ändamål, jämväl till beredande av förlagslån åt hemslöjdsföreningarna, avsedda i främsta rummet för inköp av lin eller lingarn, linets avsättning underlättas och alltså även på denna väg linhanteringsens bestånd och utveckling kunna främjas. Man torde ej heller böra bortse från värdet av det indirekta stöd, som på detta sätt skulle kunna givas själva hemslöjdsrörelsen som sådan.»

Under erinran därjämte att en liknande och i viss mån mera omfattande förändring av en lånefonds ändamål vidtagits år 1927 beträffande torvindustrilånefonden, som då ombildades till en industrilånefond (prop. 196; R. skr. 293), har departementschefen tillstyrkt det här framlagda förslaget. Fonden borde lända till understöd endast för anskaffande och tillverkning av svenskt textilmaterial, företrädesvis av lin och ull, dock att i mån av tillgång på penningmedel dylikt låneunderstöd torde få utgå jämväl vid användning av nöthår, vilken artikel torde vara av icke ringa betydelse vid hemslöjden. Såsom föreslagits borde fondens benämning lämpligen ändras till hemslöjdslånefonden. Å Kungl. Maj:t borde enligt departementschefens

mening ankomma att fastställa de närmare bestämmelserna för lånens beviljande, allt under iakttagande, i överensstämmelse med vad ovan anförts, att hushållningssällskapen skulle vara låneförmedlare samt att ränta å lånen skulle erläggas efter fem procent och lånens maximibelopp finge utgöra 10,000 kronor. Beträffande tiden för lånens återbetalning har departementschefen föreslagit, att efter två amorteringsfria år lånen skulle återbetalas inom 10 år. I detta samband har han erinrat om vikten av, att hushållningssällskapen vid utlämnande av dylika lån i möjligaste mån tillsäga att säkerheten för lånen bleve tillfredsställande.

Utskottet.

Kungl. Maj:ts förevarande framställning avser i sin första del att bisprika sådana linberedningsföretag, som erhållit lån från lånefonden för mindre linberedningsanstalter men sedermera råkat i ekonomiskt trångmål. Härutinnan ansluter sig förslaget till vad riksdagen i sin ovanberörda skrivelse 1927 i ämnet uttalat. Vad beträffar den i ämnet väckta motionen åsyftar denna att möjliggöra för Kronobergs läns linberedningsförening u. p. a. att erhålla motsvarande lättnader i förevarande avseende, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna tillgodokomma ovanberörda tio linberedningsanstalter. I fråga härom framgår av den i statsrådsprotokollet återgivna utredningen, att Kronobergs läns hushållningssällskap icke lidit någon kapitalförlust men däremot avskrivit en räntefordran å i avjämnat tal 720 kronor. Vidare inhämtas, att samma hushållningssällskap givit sin anslutning till ett framställt önskemål att 30 procent av det av föreningen utlämnade lånet måtte efterskänkas samt att ett dylikt efterskänkande av ett till 2,400 kronor uppgående belopp i verkligheten skulle bli en återbetalning till delägarna i företaget av till sällskapet redan inbetalta belopp. I motionen har upplysts, att föreningen under senare år icke drivit någon verksamhet. Med hänsyn till att riksdagen med statens mellankomst endast torde hava avsett att bereda i gång varande linberedningsföretag möjlighet till ett fortsatt uppehållande av sin verksamhet och då utskottet i likhet med kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i varje fall anser något restituerande av redan återbetalt lån såsom Kronobergs läns hushållningssällskaps i motionen upptagna förslag innebär icke böra ifrågakomma, kan utskottet icke biträda motionen.

Beträffande Kungl. Maj:ts förslag, i vad angår linberedningslånefondens omändring till en hemslöjdslånefond, är utskottet övertygat om den betydelse ur olika synpunkter främjandet av en svensk hemslöjd måste anses äga. Med denna uppfattning och då ett utnyttjande på sätt föreslagits av det odisponerade kapitalet i fonden i fråga torde kunna bidra till att icke blott främja den inhemska linhanteringen utan jämväl lämna stöd till landets hemslöjdsrörelse, biträder utskottet Kungl. Maj:ts förslag även i nu förevarande del.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag under punkt a) och med avslag å den väckta motionen I: 293 medgiva, att Kungl. Maj:t må på framställning av hushållningssällskap och efter prövning av förekommande omständigheter, där för möjliggörande av visst linberedningsföretags fortsatta bestånd så kan anses lämpligt, bevilja nedskrivning av lån, som från lånefonden för mindre linberedningsanstalter utlämnats av hushållningssällskapet, med intill 60 procent av det ursprungliga lånebeloppet,

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag under punkt b) medgiva att statslån må, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunder, från ifrågavarande lånefond, vars benämning skall ändras till hemslöjdslånefonden, tilldelas hushållningssällskap jämväl för utlämnande av förlagslån, avsedda för anskaffande av för textil tillverkning avsett svenskt material, företrädesvis av lin och ull.

Stockholm den 10 maj 1928.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Linders, Andersson* i Fältenborg, *Boberg, Sjöblom, Lundell* och *Alexander Nilsson* samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Olsson* i Broberg, *Hedlund* i Häste, *Vahlstedt, Gustafson* i Vimmerby, *Olsson* i Rödningsberg, *Lindgren* och *Adler*.
